

7.2.2023

LAUSUNTO SELVITYKSESTÄ JÄRJESTÖJEN VARAINHANKINNAN TUKEMISESTA JA AVUSTAMISESTA VALTIONAVUSTUSTEN KAUTTA

Valitse sopivin vaihtoehto

- Järjestö

Ota kantaa selvityksessä käsiteltäviin teemoihin.

1. Mitä mieltä olet järjestöjen varainhankinnan tilasta ja tulevaisuudesta? Asiaa tarkastellaan selvityksen toisessa luvussa.

Järjestöjen varainhankinnan tilanteissa on suuria eroja toiminnan vakiintuneisuuden, ammattimaisuuden ja laajuuden suhteen. Suomen Partiolaiset lausuvat selvityksestä järjestönä, jolla on jo pitkään ollut omaa varainhankintaa ja jonka varainhankinnan muodot ovat pitkälti vakiintuneet. Tiedostamme, että tilanne on erilainen monessa pienemmässä ja isommassa järjestössä. Tämän myötä kokonaisuuden tarkastelu on hankalaa, koko järjestökenttään sopivia johtopäätöksiä on vaikea tehdä ja näin samat ratkaisut eivät palvele jokaista.

Järjestökenttää on jo vuosien ajan kannustettu kehittämään omaa varainhankintaa ja monipuolistamaan tulolähteitä, mutta järjestöt ovat onnistuneet tässä vaihtelevasti. Näemme kuitenkin eri tulolähteet järjestöjen toiminnan vakautta tukevana asiana, sillä järjestöjen valtionavustuksiin myönnettävä summa tuskin tulee kasvamaan lähivuosina. Toiminnan kulut kuitenkin kasvavat kustannusten noustessa.

Haluamme todeta, että varainhankinnan käynnistäminen vaatii isoa panostusta sekä resurssien osoittamista siihen useiden vuosien ajaksi, ennen kuin toiminta muuttuu tuottavaksi. Toivommekin, että tämä huomioidaan linjauksissa ja varainhankintaan panostamisesta ei rangaista – oli se onnistunutta tai alkuun tappiollista.

2. Mitä havaintoja sinulla on järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyvistä käytännöistä ja niitä koskevasta sääntelystä? Asiaa tarkastellaan selvityksen neljännessä luvussa.

Kannatamme omavastuuosuuden säilyttämistä osana valtionavustuksia. Tämä mahdollistaa monelle järjestölle oman varallisuuden kehittämisen ja kannustaa siihen. Oma varallisuus vakauttaa järjestön taloustilannetta sekä toimii takeena toimivan itsenäisen kansalaisyhteiskunnan ja järjestökentän säilymiselle tilanteissa, joissa valtionavun tasosta leikataan.

Kuten selvityksessäkin todetaan, pidämme ehdottoman tärkeänä, että järjestöjä ei rankaista onnistuneesta varainhankinnasta, sillä järjestöjä on kannustettu kehittämään varainhankintaansa. Varallisuuskriteerien kaltaiset ratkaisut todennäköisesti aiheuttaisivat juuri tämän negatiivisen lopputuloksen. Varallisuuskriteerien kaltaista ratkaisua ei tule laajentaa koko järjestökentälle, sillä sen laajentaminen vaikuttaisi negatiivisesti järjestöjen toimintamahdollisuuksiin. Pahimmillaan

avustuksen tasoa saattaisi laskea myös omaisuus, josta järjestö ei syystä tai toisesta voi luopua. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi testamenttilahjoitukset.

Omavastuun osalta on myös tärkeää, että avustuksen saaja saa pitää oman toimintansa tuotot, kuten osallistumismaksut. Lisäksi selvitys tunnistaa hyvin, että mikäli valtionapuviranomainen tulkitsee lahjoitukset muuksi tuloksi, eikä niitä voisi käyttää omavastuusuuden kattamiseen, voisi tämä johtaa järjestöissä haluttomuuteen kerätä varoja.

Pidämme tärkeänä, että valtionavustusten sallitut käyttötarkoitukset määritellään selkeästi. Emme vastusta varainhankinnan sisällyttämistä yhdeksi valtionavustuksen käyttötarkoitukseksi, mutta järjestöjen tulee itse saada valita, haluavatko ne käyttää tämän mahdollisuuden. Lisäksi on tärkeää osallistaa järjestöjä keskusteluun hyväksyttävistä kustannuksista, jotta järjestöt voivat tuoda esiin niille syntyviä varainhankinnan kustannuksia ja luoda ratkaisun, joka vastaa järjestöjen tarpeisiin. Näemme kuitenkin myös tärkeänä, että varainhankinnan sisällyttäminen valtionavustuksen käyttötarkoituksiin ei johda tilanteeseen, jossa muutos laskee avustuksia niille järjestöille, jotka eivät halua rahoittaa mahdollista varainhankintaa valtionavustuksen kautta. Kuten myöhemmin tässä lausunnossa avaamme, osalla järjestöistä valtionavustuksesta rahoitettava varainhankinnan tuki voisi olla merkitykseltään pieni ja näin ollen valtionavustusta ei olisi hyödyllistä käyttää varainhankintaan.

3. Mitä asioita järjestöjen varainhankinnan avustamisessa ja tukemisessa sekä valtionavustusten myöntämisessä on otettava huomioon? Asiaa tarkastellaan selvityksen viidennessä luvussa.

Selvitys tunnistaa hyvin sen, että järjestöjen valtionavustuksiin olisi syytä osoittaa nykyistä enemmän määrärahoja, jos halutaan ehkäistä nykyisten valtionavustusten laskua tai niiden kohdentamista varainhankinnan tukemiseen ja avustamiseen. Pidämme tärkeänä, että valtionavustusten uuden käyttötarkoituksen luominen ei laske nykyisten avustusten saajien avustusten tasoa, vaan kannustaa uusia toimijoita tekemään panostuksia omaan varainhankintaansa. Tämä on tärkeää huomioiden selvityksessäkkin tunnistettua toimintaympäristön muutosta. Pidämme hyvänä, että valtionavustustoimintaa koskee hyvän taloudenhoidon vaatimus. Nuorisolan järjestöjä sitoo lisäksi nuorisolain päivytyksen myötä hyvän hallinnon vaatimus.

On mielestämme oikea päätelmä, että varainhankintaa avustamalla ja tukemalla voitaisiin lisätä järjestöjen toimintaedellytyksiä ja helpottaa varainhankintaa. Haluamme kuitenkin huomauttaa, ettei ammattimaisen varainhankinnan käynnistäminen ja palkatun henkilöstönkin avulla varainhankinnan tekeminen heti, tai ensimmäisinä vuosinakaan, ole välttämättä tuottavaa. Onkin tärkeää, että valittava tukemisen ja avustamisen muoto kannustaa pitkän tähtäimen toimintaan.

Kuten aiemmin on todettu, järjestöt ovat hyvin erilaisissa tilanteissa varainhankintansa suhteen, vaikka melko vakiintunut joukko saakin valtionavustuksia. Emme kuitenkaan allekirjoita huolta järjestöjen ammattimaistumisesta, joka johtuisi varainhankinnasta. Onnistunut varainhankinta vaatii aikaa ja resursseja, mihin vapaaehtoisilla ei usein ole mahdollisuutta. Pidämme kuitenkin hyvänä, että vapaaehtoistyön rooli osana järjestöjen resursseja tunnistetaan. On hyvä ajatus luoda malleja, joiden avulla järjestöjä kannustetaan toimimaan laajemmin vapaaehtoisvoimin. Uusien vapaaehtoisten mukaan saanti kehittäisi ja elvyttäisi varmasti monen järjestön toimintaa parantaen niiden toimintaedellytyksiä.

Ymmärrämme, että valtionavustuksilla varainhankinnan tukeminen ja avustaminen vääjäämättä kohdentaisi hyödyn niille järjestöille, jotka saavat valtionavustuksia. Huomautamme kuitenkin, että avustuksia, myöskään hankemuotoisia, ei voida myöntää järjestöille, jotka eivät ole valtionapukelpoisia ja valtionavustuksen hakeminen on järjestön oma päätös. Myöskään kaikki valtionavustuksia saavat järjestöt eivät välttämättä ole kiinnostuneita hakemaan valtionavustusta varainhankintaansa, mikäli

kokevat sen merkityksen pieneksi ja hakemisesta ja raportoinnista seuraavan työmäärän hyötyyn nähden liian suureksi. Ymmärrämme huolen eriarvoistumisesta, mutta esimerkiksi pienten järjestöjen tilannetta ei todennäköisesti helpottaisi väliaikainen hankerahoitus, jonka aikana varainhankinta ei muuttuisi tuottavaksi, ja josta seuraisi lisääntyneitä hallinnollista työtä, mikä olisi pois järjestön perustoiminnasta. Jatkuva hankemuotoinen toiminta painostaisi myös järjestöjä entistä ammattimaisempaan suuntaan. Erityisesti hankemuotoinen varainhankinnan tukeminen ja avustaminen lisäisi työmäärää niin järjestöissä kuin valtionapuviranomaisissa.

4. Minkälaisia vaikutuksia arvioit käsiteltävillä keinoilla olevan? Asiaa tarkastellaan selvityksen kuudennessa luvussa.

Varainhankinnan kustannusten sisällyttäminen valtionavustuksilla tuottavan toiminnan hyväksyttäväksi kustannuksiksi voisi kannustaa uusia järjestöjä käynnistämään ja kehittämään varainhankintaansa. Tämä tukisi myös valtionapuviranomaisten tavoitetta tukea järjestöjen vakavaraisuutta.

Koska varainhankinnan vakiintuminen ja tuottavaksi muuttuminen kestää useampia vuosia, pidämme vaikuttavimpana tapana toiminnan pitkäaikaista tukemista ja avustamista. Tähän paras ratkaisu olisi varainhankinnan avustaminen ja tukeminen osana järjestöjen yleisavustusta. Nähdäksemme hankeavustuksella tukeminen olisi liian lyhytaikaista, eikä sitouttaisi toimintaan riittävän pitkäksi aikaa, jotta tästä olisi järjestöille merkittävää hyötyä suhteessa kasvaneeseen hallintotyön määrään.

Järjestöillä, joilla valtionavustus ei ole ainoa tai suurin tulonlähde, ja joilla muu varainhankinta on vakiintunutta, yleisavustuksen osan käyttäminen varainhankintaan ei välttämättä ole kannattavaa tai vaikuttavaa suhteessa kasvaneeseen raportointi- ja seurantatyöhön. Tämänkin muotoinen avustus saattaisi siis kannustaa paremmin järjestöjä, joilla varainhankintaa ei vielä ole tai se on pienimuotoista. Pidämme tärkeänä, että järjestöt saavat itse hakiessaan päättää, haluavatko käyttää avustustaan varainhankintaan. On myös tärkeää, että järjestöjä kuullaan ja osallistetaan hyväksyttävien kustannusten määrittelyssä. Varainhankinnan määrittelyn kautta tulisi luoda toiminnalle selkeät raamit, mutta tämä ei saisi asettaa varainhankinnan muotoja tiettyyn arvojärjestykseen. Pidämme tärkeänä, että varainhankinnan tukeminen ja avustaminen johtaisi mahdollisimman pieneen raportoinnista ja seurannasta johtuvan työmäärän kasvuun järjestöissä.

Pidämme omavastuuosuutta hyvänä kannustimena järjestöjen varallisuuden ja vakauden kehittämiseen. Tästä on hyvä pitää kiinni. Pidämme myös varsinaisen toiminnan bruttokustannusten tukemista ja avustamista hyvänä ja totuttuna mallina, josta on hyvä pitää kiinni jatkossakin. Tämän sijaan varallisuuskriteerien laajentaminen koko järjestökentälle tyrehdyttäisi monessa järjestössä oman varallisuuden kehittämisen ja voisi pakottaa luopumaan omavastuuosuudesta. Varallisuuskriteerien käytön vaikutus olisi tämän selvityksen tahtotilan vastainen. Varallisuuskriteerien kaltainen varainhankinnassa onnistumisesta rankaiseminen kannustaisi järjestöjä luopumaan omaisuudesta ja puskurin kasvattamisesta pahan päivän varalle. Tämä johtaisi tilanteeseen, jossa omavastuuosuutta olisi kohtuutonta vaatia. Tällainen 100% valtionapu ei ole tavoiteltava tila, sillä se sitoisi koko järjestöalan valtionavun tason heilahteluihin ja heikentäisi näin järjestöjen autonomiaa.

Kannatamme vapaaehtoistyön huomioimista omavastuuosuuden kattamisessa. Tämä kehittäisi monen järjestön toimintaa tuomalla toimintaan laajuutta ja vaikuttavuutta, uusia tekijöitä, sekä arvokasta osaamista. On kuitenkin tärkeää määritellä selkeästi, miten vapaaehtoistyötä arvioidaan ja miten sen arvo huomioidaan. Vapaaehtoistyölle voisi esimerkiksi määritellä työtunnin rahallisen arvon, jolla kattaa omavastuuosuutta. Vapaaehtoistyöllä järjestetään hyvin erilaista toimintaa läpi järjestökentän ja vapaaehtoistyöllä saatetaan tehdä myös vaativia asiantuntemusta vaativia tehtäviä, mikä on tarpeen

huomioida sen rahallisen arvon määrittelyssä. Vapaaehtoistoiminnan määrästä raportoinnin tulee uutena osiona olla selkeää ja yksinkertaista.

Haluamme lopuksi nostaa esiin lahjoitusten vähennyskelpoisuuden keinona edistää varainhankintaa. Nykyisellään verovähennyksen voi saada ainoastaan suurlahjoituksista taiteen, tieteen tai suomalaisen kulttuuriperinteen edistämistä koskevaan tarkoitukseen, mikä asettaa esimerkiksi nuorisotalon ja monet muut järjestöt heikompaan asemaan oman varainhankinnan suhteen.

5. Miten järjestöjen autonomiaa pitäisi turvata ja kuinka järjestöjen toimintaedellytyksiä tulisi varmistaa valtionavustustoiminnassa? Asiaa tarkastellaan selvityksen liitteessä.

Mielestämme yhdistysautonomia määritellään liitteessä hyvin. On tärkeä huomio, että valtionapuviranomainen voi vaikuttaa järjestöjen autonomiaan rajoittavasti avustuksien ehtojen kautta tai rajoittamalla järjestön oikeutta tehdä päätöksiä omasta toiminnastaan tai säännöistään. Tämä on jossakin määrin perusteltua ja nykyisellään OKM:n nuorisojärjestöjen yleisavustusta saavien järjestöjen veloitetaan mm. edistävän yhdenvertaisuutta ja nuorten osallisuutta. Nähdäksemme yhteiskunnan myöntämän rahoituksen tulee myös palvella yhteistä hyvää. Tämä ei kuitenkaan saa tarkoittaa esimerkiksi hyväksyttävien järjestöjen toimintamuotojen ja päämäärien lisääntynyttä poliittista ohjausta. Autonomian kannalta avustusmuodon ohella sen määrä on oleellinen vaikuttava tekijä. Yllättävät leikkaukset voivat vaikuttaa merkittävästi järjestöjen toimintaedellytyksiin ja näin myös yhdistysautonomiaan.

On tärkeää, että valtionavustuksen ehdot eivät liaksi rajoita järjestöjen toimintaa ja päämäärien määrittelyä. Vapaan kansalaisyhteiskunnan ja järjestökentän on tarkoitus kirittää ympäröivää yhteiskuntaa ja vaikuttaa siihen – ei päin vastoin. Järjestön tulee itse voida valita mihin toimintaan se hakee ja näin myös käyttää avustusta. Nähdäksemme yleisavustus toimii näin ollen paremmin autonomiaa turvaavana avustusmuotona. Hankeavustuksilla pyörivä toiminta on vahvemmin rahoittajan määrittämien painopisteiden pohjalta mukautuvaa toimintaa ja näihin sitoutuminen ohjaa vahvemmin järjestöjen toimintaa.

Sama kaava soveltuu myös varainhankinnan tukemiseen ja avustamiseen. Mahdollistamalla varainhankinnan avustamisen ja tukemisen yleisavustuksen osana, on järjestöille annettava mahdollisuus valita, käyttävätkö ne avustusta varainhankintaan ja vapauksia myös siinä, millaisen varainhankinnan kohdalla tuen tarve on suurin sekä mahdollisuus muuttaa varainhankinnan tekemisen tapoja toimintakentän muuttuessa. Varainhankinnan tukeminen ja avustaminen yleisavustuksella kannustaisi myös varainhankintaan panostamiseen pitkäjänteisesti. Hankerahoituksella käynnistettävä tai kehitettävä varainhankinnan tukeminen olisi huomattavasti rajatumpaa: se keskittyisi vain tiettyyn varainhankinnan muotoon ja aikarajoitteen vuoksi toiminta ei välttämättä ehtisi muuttua tuottavaksi. Tämän vaikutus voisi siis olla hyvin rajallinen.

Pidämme hyvänä valtionapuviranomaisten ja avustusta saavien järjestöjen väliseen keskusteluun ja vuorovaikutukseen panostamisen. Tällä tavoin valtionavustuksien ehdoissa voidaan myös jatkossa huomioida erilaisten järjestöjen ja näiden edustamien ryhmien tarpeet.

6. Anna yleistä palautetta selvityksestä tai kommentoi järjestöjä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämistä ja yhdenmukaistamista.

Suomen Partiolaiset kiittää kattavasta selvityksestä ja mahdollisuudesta lausua siitä. Yleisenä huomiona haluamme todeta, että järjestöjen tilanteet ja toimintatavat ovat hyvin erilaisia, mikä hankaloittaa yhteisten kaikkia palvelevien avustuskäytäntöjen luomista, vaikka järjestöjen taloustilanteen ja varainhankinnan tukeminen on nähdäksemme kannatettava pyrkimys.